OBSERVAŢII ASUPRA EXAMENELOR DE LIMBA ROMÎNĂ DIN SESIUNEA IUNIE 1954

DE

SORIN STATI

Începutul fiecărui an şcolar cere profesorilor noştri o conştiincioasă analiză a muncii lor anterioare şi a metodelor pedagogice folosite, pentru a găsi metode noi şi a le perfecţiona pe cele vechi, a lichida lipsurile constatate şi a continua activitatea la un nivel calitativ superior. Dar valorificarea experienţei dobîndite într-o perioadă de muncă anterioară se întemeiază în primul rînd pe examinarea critică a rezultatelor obţinute. Examenele, care au tocmai rolul de a concretiza aceste rezultate pentru procesul de învăţămînt, sînt o oglindă fidelă a felului cum s-a desfăşurat munca didactică în decursul unui an şcolar.

Pentru aceste considerente aducem acum în discuţie unele aspecte de la examenele din sesiunea iunie a.c., subliniind realizările şi deficienţele pe care colaboratorii noştri le-au constatat la Liceul de băieţi nr. 4 şi la Universitatea «C. I. Parhon» din Bucureşti. Datele culese sînt desigur insuficiente şi ele nu pot da decît o imagine parţială a procesului predării limbii romîne în şcolile noastre. Organizarea acestei cercetări, care continuă o cercetare similară desfăşurată în anul trecut, se încadrează în preocupările de metodică a predării limbilor, problemă care se bucură tot mai mult de atenţia lingviştilor.

Astăzi examenele nu mai sînt o sperietoare pentru elevi. Recapitulările făcute din timp, atenţia şi grija profesorului, îi fac pe elevi să aştepte cu încredere examenele şi să răspundă bine gîndit, clar, fără sfială. De aceea tocmai, examenele capătă un aspect sărbătoresc, lucru pe care l-am putut constata şi la clasele de care ne-am ocupat. Elevii îşi iubesc limba şi învaţă să-i valorifice posibilităţile expresive. Studiul gramaticii, subapreciat şi teoretic şi practic în şcoala bur-

BDD-A10247 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:24 UTC)

gheză, se bucură astăzi de tot mai multă atenție. Importanța însușirii limbii romîne — nepreţuit mijloc de înțelegere reciprocă între toți oamenii muncii din țara noastră, în opera de construire a socialismului şi importantă pîrghie în opera de educație comunistă a tinerei generații — e mereu prezentă în conștiința cadrelor noastre didactice. În spiritul politicii duse de Partidul Muncitoresc Romîn şi de guvern, concretizată prin reforma învățămîntului din 1948, la sesiunile Academiei R.P.R. din martie şi iulie 1951, precum şi la Congresul învățătorilor (aprilie 1952) au fost formulate precis sarcinile predării limbii romîne, punîndu-se un accent deosebit pe studierea gramaticii. Justețea acestei orientări a fost şi este pe deplin confirmată de practică.

Problema nu poate fi însă considerată rezolvată. În unele şcoli persistă rămăşiţe ale vechii concepții despre g amatică — ansamblu greoi şi inutil de reguli şi paradigme — şi se dă literaturii o importanță exclusivă. Pe de altă parte, din cauză că atîta vreme a lipsit un tratat ştiințific de gramatică a limbii romîne, caracterul unitar al predării a avut mult de suferit, clasificările şi definițiile dînd loc la numeroase confuzii. În sfîrşit, se simte nevoia de cadre didactice cu o calificare corespunzătoare, înarmate cu concepția marxist-leninistă despre limbă şi societate; la clasele a V-a — a VII-a, mai ales, predau adesea profesori cu altă specialitate sau cu studii superioare insuficiente.

Succesele şi perspectivele de continuu progres nu trebuie să ne facă să trecem cu vederea greutățile şi lipsurile amintite. Datorită lor, nivelul de cunoştințe gramaticale lasă încă de dorit, uneori. Iată un exemplu concludent: un elev din clasa a X-a C are de analizat o frază care conține o condițională introdusă cu « dacă ». Fiindcă elevul nu poate defini propoziția pe care o are în față, profesorul îl ajută: — « Tradu în franțuzeşte! » Elevul traduce şi răspunde corect! E într-adevăr cu totul regretabil ca un elev să cunoască mai bine gramatica unei limbi străine decît gramatica romînă. (Întîmplarea s-a repetat la examenul clasei a X-a B.)

ÎNVĂȚĂMÎNTUL ELEMENTAR

Pentru clasele I —a IV-a programa prevede că « limba romînă este obiectul principal de studiu ». Conform instrucțiunilor Ministerului, anul trecut a dat examen la limba romînă numai clasa a IV-a. Este clasa în care se predau şi se fixează toate cunoştințele elementare de gramatică; de temeinica lor însuşire depinde bunul mers al învățămîntului în anii următori. Repetarea şi adîncirea ulterioară a materiei nu se poate face decît presupunînd că absolvenții ciclului elementar au aceste cunoştințe de bază. Lucrul acesta se realizează cu tot mai mult succes în şcolile noastre şi peste cîțiva ani desigur nu vor mai exista elevi care la examenul de maturitate să nu recunoască predicatul unei propoziții (cum s-a întîmplat la clasa a X-a C).

BDD-A10247 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:24 UTC)

Biletele de examen cuprindeau trei subiecte, din care două de gramatică. Majoritatea elevilor s-a prezentat foarte bine, răspunsurile dovedind că, în general, cunoştinţele n-au fost însuşite mecanic. Învăţătoarea îi ajută pe elevi şi e în acelaşi timp foarte exigentă, corectînd imediat greşelile de exprimare. Merită să fie relevat faptul că se dă o deosebită atenţie exemplelor personale, combătîndu-se tendinţa de a formula propoziţii schematice, şablon. (Un exemplu de felul « calul fuge repede » nu satisface pe examinatoare, care cere o propoziţie mai amplă, exprimînd o idee interesantă.)

Ca principiu metodic, elevii trebuie obişnuiţi încă de la această vîrstă să nu separe mecanic morfologia de sintaxă, după o tradiţie neştiinţifică, dar încă trainică în unele şcoli. Indiciul însuşirii gramaticii este pentru elevii clasei a IV-a interpretarea justă a formelor flexionare, formularea corectă a întrebărilor în analiza morfologică şi sezisarea rapidă a legăturilor dintre cuvinte. Pentru a afla la ce caz se află un nume se recomandă cercetarea funcţiei numelui în propoziţia dată, îmbinînd astfel analiza morfologică cu cea sintactică.

Clasa de care ne ocupăm a atins acest nivel, cu rezerva că la analiza sintactică s-a alunecat cîteodată spre schematism şi simplificare excesivă: nu se întreba niciodată de ce fel este complementul din propoziţia analizată, iar cînd complementul era determinat la rîndul său de alte cuvinte, întreaga sintagmă era considerată complement. Procedeul este fără îndoială greşit: În primul rînd pentru că programa prevede predarea celor trei feluri de complemente; în al doilea rînd, pentru că elevii rămîn cu o noţiune prea îngustă despre atribut (considerînd că atributul determină numai un substantiv în funcţie de subiect).

O altă greşeală de metodă pe care am putut-o constata este că analiza pornea întotdeauna de la subiect; elevii nu au clar în minte că într-o propoziţie *predicatul* este elementul esenţial, după care se face orientarea în analiza sintactică.

Mai mult decît la oricare altă clasă, este cazul aici să se accentueze asupra însuşirii deprinderilor ortografice. Greşelile ortografice continuă să formeze o problemă serioasă în toate şcolile noastre, de la învăţămîntul elementar la ultimii ani de facultate. Se impune sporirea numărului de dictări, de exerciţii, evitarea fluctuaţiilor, a diferenţelor de ortografie între profesori. Profesorii care predau alte obiecte decît limba romînă sînt datori să acorde şi ei atenţie felului în care sînt redactate lucrările scrise la obiectele pe care le predau. Nu trebuie tolerate unele greşeli de ortografie (« greşeli » faţă de vechile norme) sub motivul că elevii vor învăţa peste un an noile norme ortografice şi că nu e bine să-şi întipărească în minte grafiile vechi.

Rigurozitatea corectării lucrărilor scrise trebuie să fie aceeaşi la clasele mici ca şi la cele mari. La clasa a IV-a, proba scrisă a constat exclusiv din dictare, ceea ce arată că Ministerul consideră esenţială verificarea cunoştinţelor de ortografie şi de gramatică ale elevilor care termină învăţămîntul elementar. La Liceul de băieţi nr. 4 din Bucureşti, învăţătoarea, subestimînd desigur problema, a corectat cu destulă superficialitate lucrările scrise. Elevi notaţi cu 4 şi 5 scriu:

BDD-A10247 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:24 UTC)

pervazu, nui, du-mirit, a sfîrli (= a azvîrli), *aceaş, mîinele, şi-şi, adună* (virgulă între subiect şi predicat!), *brîci* (= brînci) etc. etc. — toate aceste greşeli nu au fost corectate.

Pentru a forma la elevi deprinderile ortografice necesare, se recomandă folosirea unor metode cît mai variate, cum ar fi *analiza ortografică* (dictarea unui text care a fost în prealabil analizat din punct de vedere ortografic), *scrierea din memorie* a unei poezii sau fragment de proză (care ridică probleme de ortografie), *dictări prin selecţionare* (scrierea unei serii de cuvinte care conţin acelaşi semn ortografic) etc. Experienţa dovedeşte că astfel de exerciţii, oricît de simple ar părea, sînt foarte necesare şi la clase mai mari.

EXAMENUL DE MATURITATE

Studiul limbii romîne în clasele ciclului mediu capătă o mare importanţă dacă ţinem seama că, în aceşti ani, se desăvîrşeşte însuşirea cunoştinţelor absolut necesare unui viitor student sau unui absolvent care urmează să intre în producţie.

Examenul de maturitate are scopul să verifice cunoştinţele de literatură şi gramatică dobîndite în această perioadă. În realitate însă, biletele cuprindeau — conform instrucţiunilor Ministerului Învăţămîntului — două subiecte de literatură (numai materia studiată în ultimul an, clasa a X-a, respectiv a XI-a) şi un subiect de gramatică (analiza unei fraze, adică nici măcar materia unui an întreg). Această limitare ni se pare cu totul nepotrivită şi ea transformă examenul de maturitate într-un simplu examen de absolvire a unei clase. A cere unor elevi, care au repetat în decursul anului întreaga morfologie şi sintaxă şi au căpătat noţiuni de lingvistică generală, numai să despartă o frază în propoziţii — ni se pare o minimalizare a importanţei gramaticii şi a examenului însuşi. Dacă adăugăm la aceasta şi faptul că textele propuse pentru analiză erau, cele mai multe, foarte uşoare, putem afirma că examenul de maturitate dat de absolvenţii claselor a X-a şi a XI-a nu s-a desfăşurat, din acest punct de vedere, la nivelul corespunzător.

Din cele două subiecte de literatură, primul are un caracter mai general, priveşte o problemă de ansamblu, iar al doilea are un caracter mai limitat. Iată exemple de îmbinare izbutită a celor două subiecte: Figura lui Bălcescu în literatura de după 23 August şi Analiza romanului « Răscoala » de Rebreanu. Caracteristicile operei lui Hogaş şi Analiza poemului « Lazăr de la Rusca » de Dan Deşliu. La majoritatea claselor, examenul a reflectat cunoştinţe temeinice în domeniul literaturii noastre şi al literaturii ruse şi sovietice, orientare ideologică şi politică justă, uşurinţă în exprimare. De pildă, în clasa a XI-a B, un elev care analizează eroul principal din « Neamul Şoimăreştilor » de M. Sadoveanu, urmăreşte pe erou şi în alte romane ale scriitorului. Un altul tratează despre poezia lui A. Toma « Popor, izvor renăscător », exemplificînd mereu cu versuri pe care le ştie pe dinafară. Cîţiva elevi vorbesc clar şi documentat despre pro-

BDD-A10247 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:24 UTC)

blema tipicului, a cosmopolitismului în artă, despre curentele decadente din literatura noastră înainte de 23 August etc.

În timpul anului şi la examene, profesorii trebuie să găsească metode cît mai variate şi mai atrăgătoare pentru a realiza o legătură între problemele de limbă şi de literatură. Elevii vor recunoaşte astfel, cu uşurinţă, după particularităţile stilistice şi de conţinut, autorul şi chiar opera din care a fost extras textul propus pentru analiza gramaticală (clasa a X-a C). În bilete trebuie să figureze şi subiecte care pun probleme de limbă literară (nu am găsit decît unul singur la Liceul nr. 4: Măiestria artistică în opera lui Sadoveanu). În general elevii sînt tentaţi să reducă problema măiestriei artistice la chestiuni de limbă, ceea ce denotă că profesorii nu le-au dat în timpul anului îndrumările necesare. Problema limbii literare, a stilului individual, a măiestriei artistice ar putea forma obiectul unor discuţii rodnice la cercurile pedagogice sau literare.

Un alt aspect al felului cum trebuie să se împletească studiul literaturii cu cel al gramaticii este formarea unei exprimări literare, clare şi precise, a elevilor. Pentru îmbogăţirea vocabularului şi cîştigarea corectitudinii şi eleganţei în vorbire, profesorii de la liceul de care ne ocupăm au îndrumat cu atenţie lucrările elevilor, i-au stimulat să citească în întregime operele studiate. La examene s-a constatat că elevii citiseră opera pe care o discutau, că nu repetau mecanic fraze din maculator. În privinţa exprimării, nivelul s-a dovedit satisfăcător mai ales la clasa a XI-a B (în special elevii care au tratat subiectele « Tudor Şoimaru şi lupta lui », « Ţăranul în opera lui Sadoveanu » etc.). Unele greşeli ca « Propoziţie complectivă », « Acest lucru mă dovedeşte că . . . », « Locale » (= pl. de la *local*), « Construitor » (= constructor), « Ipocrizie făţişă » etc. sînt excepţii destul de rare. Nu se combate însă destul de energic şi consecvent frazeologia şi şablonul, care duc uneori la exprimări ridicole: « Scriitorii trebuie să se inspire din popor » sau « Opera lui Sadoveanu îşi trage rădăcina din seva poporului » (clasa a X-a C).

După cum am arătat mai sus, subiectul de gramatică a constat exclusiv din analiza unei fraze. Am putut observa că răspunsurile sînt corecte de cîte ori textul e foarte uşor, ceea ce s-a întîmplat cu majoritatea biletelor. Cea mai mică dificultate provoacă ezitări, confuzii, greşeli grosolane. Se vorbeşte despre « completivă de scop », se confundă cauzala cu finala (. . . *că mai este multă cale* e considerată propoziţie finală), subiectiva cu predicativa (în *Păreau că tremură* se spune că *tremură* este o propoziţie subiectivă) etc. Chiar dacă elevul delimitează just propoziţiile, adesea nu ştie ce întrebări trebuie puse şi la care cuvinte din regentă se referă ele.

Faţă de aceste grave erori şi deficienţe, examinatorii au adesea o atitudine pasivă, nu lămuresc lucrurile pe loc, pentru a risipi confuziile, şi adesea elevul pleacă de la examen fără să ştie de ce răspunsul său a fost apreciat ca insuficient.

Lucrările scrise confirmă aprecierile noastre critice asupra nivelului cunoştinţelor de gramatică ale elevilor şi asupra lipsei de exigenţă a profesorilor. Judicios

BDD-A10247 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:24 UTC)

redactate din punctul de vedere al conținutului, cu o compoziție bună, lucrările dovedesc că mulți elevi au citit în întregime operele pe care le discută, că nu le cunosc numai din Antologie. Valoarea lucrărilor este însă întunecată de numărul mare de greșeli gramaticale și, mai ales, ortografice (romanul « Mitrea Cocor» *a* maestrului Sadoveanu, să sfîrș*ia*scă, pentru *ai* reliefa mai bine caracterul etc.). Elevul Cazan Iuliu, din clasa a X-a C, creează cuvintele *promovator*, *haotism*, pluralele *misticisme*, *primitivisme*.

La aceste greșeli « de formă » se adaugă, mai ales la clasa a X-a C, numeroase exprimări confuze sau chiar greșite din punct de vedere ideologic. Citățm numai cîteva: « Apariția curentelor decadente se poate explica prin una din părțile pozitive ale lucrărilor lui Ibrăileanu, în care acesta, (virgula!) stabilește esența de clasă a literaturii » (Dolmaian Krikor). «Lupta între vechi și nou nu se dă numai între două clase sociale cu interese diferite ci mai ales în sînul aceleiași clase » (Kellman Alex.). Pentru Iorgulescu Dan « împrejurări tipice » înseamnă « personagii tipice în situații tipice » etc. etc.

Faptul că elevii sînt examinați de profesorul care le-a predat în cursul anului asigură condițiile unei notări juste și evită timiditatea elevilor. Aceasta nu înseamnă însă că profesorul nu trebuie să fie exigent la examen, bazîndu-se la notare numai pe situația din timpul anului. Socotim că, prin felul cum s-a desfășurat, examenul la clasa a X-a C (prof. Luca) a fost o simplă formalitate. Fiecare elev era lăsat să vorbească în medie cinci minute, astfel încît după cîteva fraze i se spunea să treacă la subiectul următor. Despre « Limba operei lui Mihail Sadoveanu » elevul apucă doar să spună că se remarcă prin regionalisme. La subiectul « Literatura minorităților naționale din țara noastră », elevul înșiră patru nume de scriitori și tot atîtea titluri. Comisia justifică această examinare telegrafică prin faptul că profesorul își cunoaște elevul din timpul anului, ceea ce ar însemna, implicit, că examenul este inutil.

Există, desigur, motive întemeiate care explică unele aspecte negative de la examenele de maturitate din iunie a. c.: lipsa manualelor de literatură, a unei culegeri de exerciții pentru clasele a VIII-a—a XI-a. Toate acestea, ca și lipsurile din pregătirea anterioară a elevilor, faptul că profesorii nu folosesc deajuns metodele pedagogiei sovietice și discuțiile la cercurile pedagogice, sînt însă dificultăți care pot și trebuie să fie înlăturate. Studierea limbii romîne trebuie să atingă cît mai curînd nivelul cerut de sarcinile revoluției culturale din țara noastră.

ÎNVĂȚĂMÎNTUL SUPERIOR

Practica a arătat că ultimele serii de absolvenți ai școlilor medii intră în facultăți mai bine pregătite în privința limbii romîne, decît înainte de reforma învățămîntului. Mai ales absolvenții liceelor dau lucrări scrise redactate, în general, mai corect; se fac tot mai multe progrese în evitarea frazelor șablon, a

BDD-A10247 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:24 UTC)

superficialității. Pentru viitoarele cadre didactice care se formează în universități, folosirea corectă a limbii e o condiție indispensabilă. Programul de studii în facultățile de filologie e mereu îmbunătățit pe baza experienței învățămîntului superior din Uniunea Sovietică, se țin cursuri interesante și utile de limba romînă contemporană, gramatică istorică, dialectologie, lingvistică, istoria limbii literare etc. Predării limbii romîne la aceste facultăți urmează să i se consacre însă cît de curînd un articol deosebit. Ceea ce vrem să subliniem aici este justețea măsurii luate de Ministerul Învățămîntului, aceea de a introduce studiul gramaticii și la alte facultăți care pregătesc cadre didactice (istoria, pedagogia).

În anul I al acestor facultăți se predă un curs de gramatică a limbii romîne, care cuprinde expunerea sistematică a morfologiei și sintaxei. Principalul scop urmărit e corectitudinea exprimării în scris și oral a studenților, iar pentru viitorii absolvenți ai facultății de pedagogie sînt necesare și cunoștințe teoretice numeroase.

Examenele din iunie au arătat utilitatea introducerii acestui curs, prin realizările și deficiențele deopotrivă de semnificative. În anul I al facultății de pedagogie studenții se prezintă în general bine pregătiți, ei pot analiza corect un text și dau răspunsuri bune la chestiunile teoretice. Profesorul, conf. univ. M. David, a avut de luptat cu o lipsă a programei: nu sînt prevăzute ore de seminar. Un curs teoretic de gramatică, fără aplicații practice, creează mari dificultăți studenților și nu-și poate atinge scopul.

La un nivel satisfăcător se prezintă lucrările scrise, în care li s-a dat studenților să trateze două subiecte, unul de teorie, iar celălalt de aplicații practice (Analiza sintactică a unui text din Odobescu și Conjuncțiile coordonatoare). Lucrări de acest fel sînt deosebit de utile și trebuie folosite și în timpul anului, sub formă de lucrări de control.

Rezultate slabe au obținut studenții din anul I de la facultatea de istorie. La proba scrisă, puțini au tratat și subiectul de teorie « Complementele circumstanțiale », invocînd lipsa de timp. Analiza sintactică, deși foarte ușoară, a dat naștere la numeroase confuzii și greșeli. Studenții nu folosesc noua ortografie, nu cunosc bine terminologia gramaticală, iar la examenul oral răspunsurile au fost cu totul nesatisfăcătoare.

Această situație denotă lipsuri serioase în felul cum a fost predat cursul, denotă că profesorul (Gh. Orzea) n-a reușit să trezească interesul studenților pentru gramatică. Studenții n-au fost deprinși să formuleze logic o definiție, iar problemele mai dificile (subordonatele condiționale, distingerea cauzalelor de finale, subordonatele atributive) n-au fost explicate îndeajuns, așa cum au arătat numeroase confuzii din răspunsuri.

La necunoașterea elementelor de gramatică se adaugă grave lipsuri de cultură generală. Astfel, un student nu recunoaște o frază celebră din « Scrisoarea a III-a » de Eminescu, pe care o are de analizat. Alt student dă ca exemplu de substantiv propriu devenit comun *volt*, fiindcă vine de la . . .Voltaire!

BDD-A10247 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:24 UTC)

În alcătuirea subiectelor, examinatorul a căutat ca ele să cuprindă întregul material studiat, iar atunci cînd studentul nu cunoştea subiectul, intervenea cu întrebări ajutătoare, apela la exemple.

Ca să se evite pe viitor aceste lipsuri, Ministerul Învăţămîntului trebuie să examineze cu toată seriozitatea problema seminariilor la cursurile de gramatică a limbii romîne care se ţin la facultăţi de specialităţi diferite. Pe de altă parte, profesorii sînt datori să depună cît mai mult interes faţă de studenţii acestor facultăţi, să se intereseze îndeaproape de nivelul de cunoştinţe cu care aceştia vin de la şcolile medii, de dificultăţile gramaticale pe care le întîmpină, să organizeze cu cît mai mult folos pedagogic orele de consultaţii. Prelegerile trebuie să fie vii, atrăgătoare, să se oprească numai asupra lucrurilor esenţiale şi să insiste cît de mult asupra problemelor dificile sau care se pretează de obicei la greşeli. Exemplificări bogate din literatură şi presă, în afară de lămurirea chestiunilor teoretice, trebuie să combată cu succes greşelile curente.

★

Am insistat în constatările noastre ceva mai mult asupra aspectelor negative. Fără îndoială că tendinţele de subapreciere a gramaticii, acolo unde se ivesc, trebuie să ne preocupe în primul rînd, pentru a le combate. Însuşirea limbii romîne de către toţi cetăţenii Republicii Populare Romîne este o sarcină care capătă astăzi o tot mai mare importanţă şi nu ne este îngăduit să trecem cu vederea orice frînează munca didactică în acest sector.

Esenţialul este că aceste lipsuri, deşi frecvente, nu sînt tipice, că ele reprezintă vechiul, care cedează tot mai mult terenul în faţa noii atitudini faţă de limbă, în general, şi gramatică în special. Succesele obţinute trebuie mereu dezvoltate, pentru ca greşelile de gramatică, de ortografie, de ortoepie, de stil să apară tot mai sporadic, să fie tot mai puţin grave şi semnificative.

Articol redactat pe baza materialului cules de pe teren de un colectiv de colaboratori ai Institutului de lingvistică din Bucureşti

BDD-A10247 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:24 UTC)